

E-DATA & RESEARCH

NIEUWSBRIEF OVER DATA EN ONDERZOEK
IN DE ALFA- EN GAMMA-WETENSCHAPPEN

E-data & Research verschijnt drie keer per jaar en wordt mogelijk gemaakt door: CBS, Centerdata, CLARIAH, DANS, KNAW Humanities Cluster, ODISSEI en RKD.

INHOUD

Waarom moet alle data 24/7 online beschikbaar zijn?

► PAGINA 2

Tussen duurzaam denken en duurzaam doen

► PAGINA 3

Jonge CBS'ers in de prijzen

► PAGINA 3

Resoluties van de Staten-Generaal online

► PAGINA 5

Energielabels: waar moeten ze staan om consumenten te overtuigen?

► PAGINA 7

Ruggensteun voor startende onderzoekers binnen het SSH-domein

► PAGINA 7

Het verleden opnieuw doen spreken

► PAGINA 8

Scan deze QR-code met een smartphone om de website van E-data te bezoeken.
edata.nl

Mondriaans complete geschriften krijgen internationaal bereik

Brieven van Piet Mondriaan in online editie

Het afgelopen jaar publiceerden het Huygens Instituut en het RKD het eerste deel van The Mondrian Papers, de online editie van alle correspondentie en geschriften van kunstschilder Piet Mondriaan.

■ MATHILDE JANSEN

Piet Mondriaan (1872-1944) had een groot netwerk van mensen met wie hij regelmatig via de pen van gedachten wisselde. Wereldwijd zijn ruim 1.700 brieven van en aan Mondriaan bekend, waarvan meer dan 700 aanwezig zijn bij het Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis (RKD) in Den Haag. Om al deze brieven en geschriften beschikbaar te maken voor een internationaal publiek, sloegen het RKD en het Huygens Instituut (HI) in 2013 de handen ineen.

Nederlands, Frans en Engels

In maart 2024 verschenen de eerste 334 brieven online, bezorgd door Wietse Coppes (RKD) en Leo Jansen (HI). Dit eerste deel bevat correspondentie uit de periode 1892-1919. In die periode verbleef Mondriaan voornamelijk in Nederland en zijn de brieven meestal in het Nederlands. In de periode die volgt verblijft Mondriaan lange tijd in Parijs en daarna in de Verenigde Staten. In deze brieven komt dan ook meer Frans en Engels voor. "Op de website tonen

we altijd een facsimile van de originele brief met een transcriptie en een Engelse vertaling", zegt editor Marc van Zoggel. Samen met editor Bram Oostveen werkte hij namens het Huygens Instituut mee aan de totstandkoming van de editie.

The Mondrian Papers heeft ook als doel een blauwdruk te ontwikkelen voor toekomstige digitale edities van kunstenaarscorrespondenties. "Dat is de grote uitdaging van dit project", vertelt Van Zoggel. "We willen enerzijds een heel specifieke ingang bieden op de brieven van Mondriaan, maar anderzijds ook een generieke infrastructuur ontwikkelen die we in de toekomst kunnen gebruiken voor nieuwe projecten."

Linked Open Data

In die zin is het een pioniersproject, omdat er nog geen standaard is voor dergelijke online edities. Oostveen: "Een online editie biedt veel voordelen boven een papieren editie, je kunt bijvoorbeeld

Veel beste groeten. Dank voor kaart. Morgen komt de copie af en Zondag ga ik naar Holland. Tot tegen half Aug. dus!
Veel hartelijks van Piet. 26 rue du Départ Mondrian.

Collectie RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis

gegevens koppelen en geavanceerde zoekmogelijkheden aanbieden. Een belangrijke ambitie is om iets te ontwikkelen dat duurzaam en toekomstbestendig is. Vooral op dat laatste punt wint het papieren boek het nu nog."

"Nieuw is dat we werken met Linked Open Data", zegt Oostveen. "Als er in een brief verwezen wordt naar een specifiek schilderij dan linken we naar dat schilderij in het online archief van het RKD, dat via een pop-upschermbinnen onze editie zichtbaar wordt. We verknopen zo gegevens uit diverse gezaghebbende bronnen." Op die manier ontstaat een heel rijke bron voor kunsthistorici. "Je ziet in zijn

brieven hoe Mondriaan zich ontwikkelt van een onbekend schilder tot een kunstenaar van wereldformaat."

Maar ook voor historici is het materiaal interessant. "De Eerste Wereldoorlog speelt een grote rol, en ook de Spaanse griep komt in zijn brieven voorbij. Bovendien correspondeerde Mondriaan met allerlei verschillende mensen: niet alleen met andere kunstenaars maar er zijn bijvoorbeeld ook brieven die hij schreef aan vriendinnen. Dat maakt deze collectie heel gevarieerd en interessant voor een breed publiek." ●

edition.mondrianpapers.org/

Nieuwe wetten verrijken het data landschap

De toekomst van veilige gegevensdeling voor SSH-onderzoek

Vanuit verschillende perspectieven is het onderwerp 'veilige gegevensdeling in onderzoek' in beweging. Dit artikel gaat over de mogelijkheden voor SSH-onderzoek die twee nieuwe wetten hiertoe bieden: de Data Act en Data Governance Act.

■ MARLON DOMINGUS EN LUCAS VAN DER MEER

Onderzoek is steeds meer multidisciplinair van aard geworden, waardoor disciplines

met een verschillende tradities van veilig datadelen steeds vaker zijn gaan samenwerken. De ontwikkelingen van open science, FAIR data en de European Open Science Cloud zijn in dit licht te zien. Daarnaast is het juridisch kader in beweging. Naast de inmiddels bekende Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), zijn er vanuit de Europese datastrategie aanvullende wettelijke kaders ontwikkeld die het hergebruik van data stimuleren zonder af te doen aan de veilige omgang met data. Dit zijn onder andere de Digital Markets Act (DMA) en de Digital Services Act (DSA)

die grote platformbedrijven verplichten om bepaalde data te delen met onderzoekers over de werking en effecten van sociale media.

Meer impact voor wetenschappelijk onderzoek kan worden verwacht van de nieuwe Data Governance Act (DGA) en de Data Act (DA). De DGA introduceert nieuwe principes: 'Data-Altruïsme' (het vrijwillig delen van gegevens voor doeleinden van algemeen belang, waaronder wetenschap) en 'Databemiddelingsdiensten' (neutrale derde partijen die gegevensuitwisseling mogelijk maken). De DA verplicht

data-houders om real-time data met onderzoekers te delen wanneer gebruikers hier toestemming voor verlenen.

Voor de DGA gaat het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bijstand verlenen aan met een publieke taak belaste instellingen (bijvoorbeeld de Gemeente Amsterdam) die gegevens willen delen, middels een beveiligde verwerkingsomgeving, richtlijnen, technische steun bij het waarborgen van privacy en vertrouwelijkheid en een overzicht van de toegangsvoorwaarden.

Vervolg op pagina 2

De ecologische voetafdruk van de digitale geesteswetenschappen

Een grote serverruimte. Bron: iStock

De servers waarop de data en tools voor de digitale geesteswetenschappen draaien, laten hun ecologische voetafdruk na. Net als elke zoekopdracht en bewerking. Kunnen we die impact beperken?

■ ERICA RENCKENS

Steeds vaker kunnen wetenschappers de data die zij voor hun onderzoek nodig hebben online zoeken, doorzoeken, analyseren en verder delen. “Al die digitale voorzieningen zijn dag en nacht beschikbaar. Dat biedt heel veel spannende en interessante mogelijkheden, maar uiteindelijk is het natuurlijk ook allemaal fysiek”, aldus Robert Gillesse, digitaal archivaris bij de IISG. “De data staan op servers die ergens draaien en over verloop van tijd worden afgeschreven en daarna vaak slecht te recyclen zijn.” Elk digitaal archief en elke zoekopdracht in zo’n archief draagt zo bij aan de milieu-impact op de aarde.

“Sinds een jaar of drie voeren we bij het IISG en in de KNAW breed serieus discussie over de ecologische voetafdruk van onze activiteiten”, vertelt Gillesse. Naast een onderzoekinstelling is het IISG ook een erfgoedinstelling, met drie kopieën van het archief die samen zo’n 400 terabyte aan data beslaan. “De milieu-impact van een digitaal archief loopt gelijk op met de beheerskosten, dus als we dat beperken, slaan we twee vliegen in één klap. Er is onlangs daarom ook geld vrijgemaakt om dit verder te onderzoeken.”

Servers en gebruikers

Gillesse was een van de leden in de werkgroep GreenIT van Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), die in 2021 de CO₂-impact van de opslag en het gebruik van digitaal erfgoed in kaart bracht. Hierbij gebruikten ze Delpher als casus. Dit digitale platform biedt toegang tot gedigitaliseerde teksten uit meer dan 2 miljoen kranten, 12 miljoen tijdschriftpagina’s en meer dan 900.000 boeken. In totaal 120 miljoen gedigitaliseerde pagina’s, samen

goed voor 1,1 petabyte aan data (oftewel bijna drie keer het digitale archief van het IISG).

“Dat is natuurlijk heel veel, maar laten we wel wezen: de hoeveelheid data in de digitale geesteswetenschappen valt in het niet bij die van sommige andere wetenschappelijke disciplines”, relativeert Gillesse. Zo genereert de deeltjesversneller van CERN in Genève elke seconde 1 petabyte aan data. En ESA’s ruimtetelescoop Euclid verzamelt als we speak 40 petabyte aan data uit het heelal. Toch betekent dat volgens Gillesse niet dat de geesteswetenschappen en de erfgoedsector de andere kant op kunnen kijken. “Als we het beste voor hebben met de wereld, moeten we onszelf ook in de spiegel durven aankijken.”

Uit het onderzoek van GreenIT bleek dat de totale CO₂-voetafdruk van Delpher in 2021 53 ton CO₂-equivalenten was. CO₂-equivalent is een rekenmaat waarin het effect van andere broeikasgassen, zoals van methaan en lachgas, zijn omgerekend naar dat van CO₂. Daarmee staat de milieu-impact van het digitale platform gelijk aan dat van vijf huishoudens, inclusief alle indirecte uitstoot van bijvoorbeeld gekochte spullen. Of aan 371 keer vliegen van Amsterdam naar Parijs.

Het grootste deel van de uitstoot komt voor rekening van de servers: direct via het energieverbruik, maar ook meer verborgen via de productie van de benodigde hardware. Maar ook de gebruikers zorgen voor CO₂-emissies, door middel van hun zoekopdrachten, waarna de zoekresultaten worden geladen en de gebruiker een gedigitaliseerde pagina laadt en eventueel downloadt.

Gerichter zoeken

In het eindverslag doet GreenIT aanbevelingen om de ecologische voetafdruk van de opslag en het gebruik van erfgoed en onderzoeksdata te verkleinen. Zo zijn opslagdisks met meer volume energiezuiniger en worden servers efficiënter gebruikt als deze zijn onderverdeeld in digitale compartimenten door middel van virtual machines. Ook is het vaak

voordeliger om servers onder te brengen in een extern datacentrum, bijvoorbeeld van Microsoft of Amazon. Gillesse: “Zij lopen toch vooraan in de ontwikkelingen als het gaat om meest efficiënte opslag. Met de gevoelige data in ons vakgebied is het echter een no go om deze bij een commerciële Amerikaanse partij onder te brengen. Delpher is tegenwoordig ondergebracht bij een datacentrum van de Belastingdienst en het IISG maakt gebruik van universitaire datacenters.

Een aanbeveling gericht op de gebruikers is om gerichter te zoeken, in plaats van standaard de hele collectie te doorzoeken. Ook zouden de zoekresultaten anders kunnen worden aangeboden, denkt Gillesse: “Hoe logisch is het nou om video en audio direct in hoge resolutie te streamen? Dat verbruikt zoveel data. Tegenwoordig zie je dan ook dat je dankzij automatische spraakherkenning steeds beter gericht kunt zoeken, zodat de noodzaak er niet meer is om een interview van twee uur of langer in zijn geheel te beluisteren.”

Daarnaast is volgens hem verwachtingsmanagement nodig. “Veel archieven worden eigenlijk helemaal niet zo vaak opgevraagd. Waarom moeten die data dan toch 24/7 online beschikbaar zijn? Je zou ook een aanvraag kunnen doen, waarna tijdelijk een gebruikerskopie van die data op de server beschikbaar wordt gesteld. Vergelijkbaar met hoe het in de studiezaal gaat, dat zorgt ook voor meer bewustwording.”

De vergelijking met het analoge archief zou volgens Gillesse sowieso vaker gemaakt moeten worden. “Ook een papieren archief heeft natuurlijk een ecologische voetafdruk. Het idee was dat de aanwas van fysiek materiaal kleiner zou worden naarmate het digitale archief groeide, maar dat blijkt in de praktijk niet het geval. Ook zijn er flinke ontwikkelingen gaande in de ontwikkeling energiearme of -neutrale fysieke erfgoeddepots. In een berekening van de milieu-impact zou ik dan ook het liefst naar het totaalplaatje kijken.” ●

Vervolg van pagina 1

Niet-publieke instellingen die vrijwillig data willen delen voor onderzoeksdoeleinden, kunnen zich wenden tot bestaande domein-infrastructuren als ODISSEI en CLARIAH. Deze organisaties kunnen hun metadata vindbaar maken in domeinportalen zoals het ODISSEI Portal en CLARIAH Ineo. Hun Data Access Broker kan het toegangsproces faciliteren door dit te standaardiseren en vereenvoudigen met machine-actionable toegangsvoorwaarden. Vervolgens kan de organisatie de data voor de onderzoeker beschikbaar maken in een analyseomgeving als SANE, waarbij de organisatie de volledige controle over de data behoudt.

In Nederland is de Autoriteit Consument en Markt (ACM) de beoogd toezichthouder voor de DGA en de DA. Dit houdt onder meer in dat er toezicht wordt gehouden op het delen van data door mensen via slimme apparaten, waarbij redelijke voorwaarden worden gehanteerd, en dat organisaties voor data-altruïsme worden erkend.

Veel informatie uit dit artikel is verzameld tijdens het evenement ‘De toekomst van veilige datadeling’, dat ODISSEI op 5 juni 2024 organiseerde. Een uitgebreidere versie is te vinden op Zenodo: [10.5281/zenodo.11636958](https://doi.org/10.5281/zenodo.11636958).

COLOFON

Uitgever:

E-data & Research.

Redactieadres:

Anna van Saksenlaan 51, 2593 HW Den Haag, 088 0034666, edata@dans.knaw.nl, edata.nl

Hoofd-/eindredacteur:

Ingrid Korver.

Redactie:

Mathilde Jansen, Kasia Karpinska, Astrid de Kock, Hilde van Oirschot, Erica Renckens, Jetze Touber, Mara Verheijen.

Opmaak:

Krijn Ontwerp, Nijmegen.

Productie:

Platform P, Rotterdam.

ISSN: 1872-0374.

E-data & Research kosteloos ontvangen? Laat het weten via edata.nl. E-data & Research liever (tijdelijk) op een ander adres ontvangen? Geef wijzigingen aan ons door via edata@dans.knaw.nl.

Overnemen artikelen

Wilt u een artikel uit dit blad overnemen? Dat mag altijd, maar vermeld wel de bron (E-data & Research) en de naam van de auteur van het artikel. Neem ook contact op met de hoofdredacteur (zie colofon) om door te geven waar artikelen geplaatst worden.

Bereidheid Nederlanders tot duurzaam gedrag vooral financieel gedreven

Tussen duurzaam denken en duurzaam doen

Driekwart van de Nederlanders is bezorgd over het klimaat en vindt dat er actie moet worden ondernomen om klimaatverandering tegen te gaan.

■ MARA VERHEIJEN

Toch voelt slechts één op de twee Nederlanders zich persoonlijk verantwoordelijk en leiden klimaatzorgen nauwelijks tot duurzamer gedrag. Het laatste geldt vooral voor mensen met een hoog inkomen en een hbo- of wo-opleiding. Dit blijkt uit onderzoek dat Centerdata mede heeft uitgevoerd – in opdracht van en in samenwerking met het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en de Protestantse Theologische Universiteit (PThU). Hiervoor werden LISS data gebruikt. Deze data zullen op termijn ook terug te vinden zijn in het LISS data archief.

In het onderzoek 'Tussen duurzaam denken en duurzaam doen' werd onderzocht wat mensen bereid zijn op te offeren voor het klimaat. In het onderzoek zijn verschillende toekomstscenario's aan respondenten voorgelegd. Op basis daarvan blijkt dat Nederlanders in een meerderheid van de situaties (54%) niet bereid zijn hun leefstijl aan te passen, ondanks hun zorgen om het klimaat, de dreiging van natuurrampen en de oproep van de overheid en de wetenschap voor duurzamer gedrag. Als mensen al bereid zijn tot verandering dan is dat vooral als duurzaam gedrag goedkoper is dan niet-duurzaam gedrag. Hun overwegingen zijn dus vooral financieel gedreven. Klimaatbeleid gericht op het financieel belasten van niet-duurzaam gedrag lijkt dan ook effectief.

Onvrede over klimaatbeleid toegenomen

Ondanks het groeiende klimaatbesef sinds 2019 is de onvrede over de aandacht

Elektrische auto. Bron: Pixabay

voor klimaat bij een substantiële groep Nederlanders toegenomen (45%). Zij vinden vooral dat er urgentere problemen zijn die aangepakt moeten worden. Daarnaast hebben zij het gevoel dat een kleine groep mensen klimaatmaatregelen aan de rest wil opleggen en zijn zij bang dat zij nergens meer van mogen genieten. Verder vinden de meeste Nederlanders dat de kosten van klimaatbeleid niet eerlijk verdeeld worden tussen arme en rijke Nederlanders (61%) en tussen burgers en bedrijven (70%). Rechtvaardig klimaatbeleid zou volgens Nederlanders gebaseerd moeten worden op het principe dat de grootste vervuilers het meest betalen en dat mensen met meer inkomen meer bijdragen dan mensen met een smalle beurs.

Voorbeeldgedrag en maatschappelijke dialoog

Om de kloof tussen duurzaam denken en duurzaam doen te dichten, kunnen verschillende wegen bewandeld worden. Allereerst kunnen financiële prikkels en rechtvaardig beleid ervoor zorgen dat klimaatbeleid effectiever is en mensen hun gedrag aanpassen. Daarnaast blijkt uit het onderzoek dat mensen pas gaan bewegen als anderen dat ook doen. Het kan dus helpen als mensen uit dezelfde sociale groep duurzamer voorbeeldgedrag vertonen. Zeker als ze het gevoel hebben dat helpend gedrag een positieve invloed heeft op hun reputatie. Tot slot kan het helpen als mensen met elkaar in gesprek gaan over de achterliggende overtuigingen van hun houding en gedrag ten aanzien van het klimaat. En wat er nodig is om tot duurzamer gedrag te komen. Geschikte locaties voor deze dialoog zijn naar verwachting ontmoetingsplekken, bijvoorbeeld geloofsgemeenschappen, waar mensen het niet altijd met elkaar eens zijn, maar waar het uitgangspunt is te streven naar een gezamenlijk belang.

gen van hun houding en gedrag ten aanzien van het klimaat. En wat er nodig is om tot duurzamer gedrag te komen. Geschikte locaties voor deze dialoog zijn naar verwachting ontmoetingsplekken, bijvoorbeeld geloofsgemeenschappen, waar mensen het niet altijd met elkaar eens zijn, maar waar het uitgangspunt is te streven naar een gezamenlijk belang.

Het volledige onderzoeksrapport is hier te lezen: <https://tinyurl.com/dpxn7rr3>

De data die zijn gebruikt voor dit onderzoek zijn op termijn terug te vinden op het LISS data archief: <https://dataarchive.lissdata.nl/>

Jonge CBS'ers in de prijzen

De International Association for Official Statistics (IAOS) looft ieder jaar enkele prijzen uit onder de titel "Young Statisticians Prize". Die prijzen zijn beschikbaar voor statistici tot 35 jaar die een paper hebben geschreven van methodologisch of strategisch belang voor de officiële statistiek. Zie ook YSP – IAOS (iaos-isi.org).

■ HILDE VAN OIRSCHOT

De eerste prijs van de 2024 editie is gevallen op het paper "From COACH to COACH+: Automating Output Checking with Human-in-the-Loop" van Manel Slokom, Jel Vankan en Peter-Paul de Wolf. Dit paper is het resultaat van een samenwerking tussen Methodologie en Microdata Services. Het beschrijft de opzet en een prototype van een tool waarmee het op onthullingsrisico controleren van resultaten, van via remote access werkende onderzoekers, deels geautomatiseerd kan worden. Het combineert deterministische controles op harde regels zoals genoemd in de richtlijnen van remote access met een machine learning algoritme dat een voorspelling doet of de output wel of niet vrijgegeven kan worden. De voorspelling kan wel of niet door een "menselijke controleur" geaccepteerd

worden. Die keuze van de menselijke controleur wordt vervolgens gebruikt om het algoritme bij te laten leren.

Er waren deze keer 23 ingezonden papers van 35 auteurs/co-auteurs uit 21 verschillende landen. In twee stappen beoordeelde een internationale jury de papers op hun wetenschappelijke/

strategische bijdrage, originaliteit, toepasbaarheid in de officiële statistiek en de kwaliteit van (be)schrijven.

Het is de eerste keer dat een Nederlands paper de eerste prijs heeft gewonnen. Daarmee staat Nederland nu op de 6e plaats in de ranglijst van winnaars:

Rank	Country	First	Second	Third	Special commendation	Total
1	Canada	4	1			5
2	Australia	2	4	4		10
3	UK	2	2	0		4
4	New Zealand	1	1	4		6
5	Germany	1	1	1		3
6	Netherlands	1	1			2
7	France	1		1		2
8	Austria		1		1	2
9	Bolivia	1				1
9	Estonia	1				1
9	UNESCO	1				1

GEHOORD & BIJGEWOOND

Jaarlijkse NPSO dag: Non-respons en lastig bereikbare groepen

Mara Verheijen

Op woensdag 12 juni organiseerde het NPSO weer haar jaarlijkse lezingen dag. Ditmaal vond het plaats bij het Sociaal en Cultureel Planbureau in Den Haag met dit keer het thema 'Non-respons en lastig bereikbare groepen'.

Tijdens deze dag werd er onder andere stilgestaan bij non-respons. Non-responders zijn personen die wel aan onderzoek kunnen meedoen, maar ervoor kiezen dit niet te doen. Als non-respons selectief en bepaalde groepen doen minder goed mee, dan kan dit voor vertekening van uitkomsten zorgen en dit is een groot probleem in (survey)onderzoek. Tijdens de NSPO dag werden verschillende presentaties gegeven over dit onderwerp door experts vanuit verschillende universiteiten en onderzoeksbureaus. In de presentaties en workshops kwamen onder andere de oorzaken van non-respons in het LISS panel aan bod. Ook verschillende oplossingen voor non-respons werken besproken, bijvoorbeeld het gebruik van doelgroepenbenadering en veldsubstitutie.

Non-respons gaat hand in hand met de inspanningen die onderzoekers plegen om lastig bereikbare groepen aan onderzoek te laten meedoen. Ook hier werd tijdens de presentaties aandacht aan besteed. Er kwam bijvoorbeeld aan bod hoe we vragenlijsten anders kunnen inrichten en verbeteren om bepaalde groepen beter te bereiken.

Meer weten over NPSO?

Het NPSO wil iedereen in Nederland en Vlaanderen samenbrengen die zich bezighoudt met de methodologie van het uitvoeren van grootschalig sociaal-wetenschappelijk onderzoek onder de bevolking. Onderzoekers kunnen afkomstig zijn uit de overheid, de universiteiten en andere onderzoeksinstituten en het bedrijfsleven. Vanaf 2008 organiseert het NPSO een vaste, jaarlijkse lezingendag over specifieke thema's en meerdere keren per jaar een middag over een specifiek onderwerp. Al deze bijeenkomsten zijn gratis voor deelnemers, en worden gesponsord door de instituten die vertegenwoordigd zijn in het NPSO. Voor aankomende evenementen, zie de website van het NPSO: <https://www.npsso.net/>

13 juni – CLARIAH Conferentie

Janessa Vleghert

Als er één ding duidelijk werd tijdens de afsluitende CLARIAH-conferentie op 13 juni, is dat het project CLARIAH-Plus weliswaar is afgerond, maar de CLARIAH-gemeenschap nog altijd volop bruist. Een bont gezelschap van interdisciplinaire onderzoekers, afkomstig van universiteiten, onderzoeksinstituten en erfgoedinstellingen, woonde de bijeenkomst in Leiden bij.

In de ochtend werden zij geïnformeerd over de resultaten van CLARIAH-Plus. Deze presentaties besloegen zowel algemene onderwerpen als taalkunde, trainingen en educatie, als ook specifieke tools die zijn ontwikkeld, zoals Tools2Data en de CLARIAH Media Suite. Ook presenteerden drie CLARIAH-research fellows de bevindingen van hun

De CLARIAH-conferentie

onderzoeken, waarbij ze gebruik hadden gemaakt van de CLARIAH-onderzoeksinfrastructuur.

Het middagprogramma was interactiever van aard, met paneldiscussies, Q&A's, break out-sessies en workshops. Tijdens de plenaire paneldiscussie werd de toekomst van CLARIAH besproken, met aandacht voor betrokkenheid van de gemeenschap, SSHOC-NL en NDE. Deze onderwerpen zullen ook hoog op de agenda staan van de nieuwe CLARIAH consortium-organisatie, die aan het eind van de conferentie officieel gelanceerd werd.

Na deze interactieve discussie kozen de aanwezigen voor een van twee break out-rooms. De eerste, 'Data Showcasing National Infrastructure Projects', focuste op hoe onderzoekers in een veilige onderzoeksomgeving kunnen werken met gevoelige data, zoals posts op sociale media of medische gegevens. De tweede break out-room heette 'Towards FAIRy Data' en draaide om het gebruik van uniforme standaarden waarmee geesteswetenschappelijke data FAIR wordt beheerd, en dus Findable, Accessible, Interoperable en Reusable is.

De CLARIAH-conferentie werd afgesloten met een 'Connections and Collaborations Fair', waar dertig onderzoekers hun werk presenteerden via posters en interactieve demo's. Hier vond weer volop nieuwe, cross-disciplinaire uitwisseling plaats, waarmee de toekomst van CLARIAH weer verder bestendigd werd.

Panel Survey Methods Workshop in Utrecht

Mara Verheijen

Op 11 en 12 juli vond de achtste (tweejaarlijkse) Panel Survey Methods Workshop plaats aan de Universiteit van Utrecht. Eerdere bijeenkomsten vonden al plaats in Lausanne, Berlijn en Colchester. Tijdens de workshop konden onderzoekers, experts en belanghebbenden met elkaar in discussie over methodologisch onderzoek en het verzamelen van panelonderzoeksgegevens. Dit keer lag de focus van de presentaties en workshops bijvoorbeeld op meetfouten, mixed-mode data verzameling, attritie en het gebruik van apps en sensors in panel onderzoek.

Wat bijzonder is aan deze Workshop is dat alle deelnemers vooraf de materialen en achtergrondinformatie konden bestuderen voor iedere presentatie, hierdoor werden er na afloop mooie en inhoudelijk sterke discussies gevoerd.

Achtste Dutch Data Prize in Den Haag

■ SUZANNE VAN STRATEN

De Dutch Data Prize, gestart in 2010 met één award voor Social Sciences & Humanities, is uitgegroeid tot een belangrijke tweejaarlijkse prijs in drie domeinen. De Dutch Data Prize is niet meer weg te denken uit het research data landschap. Dit jaar organiseert RDNL de achtste editie en ook nu is er weer een recordaantal nominaties ingediend.

De Dutch Data Prize is een waardevolle erkenning van de inzet en bijdragen van onderzoekers aan het FAIR maken van data in hun vakgebied. Dit jaar worden de 52 nominaties beoordeeld door een zevenkoppige jury, bestaande uit gerenommeerde namen op het gebied van Social Sciences & Humanities, Life Sciences & Health en Natural & Engineering Sciences. Maar liefst negen finalisten krijgen de kans om tijdens de award ceremonie een pitch te houden om hun dataset te promoten en te delen hoe deze bijdraagt aan FAIR data management.

Naast de eer en de award ontvangen de winnaars ook prijzengeld, bedoeld om het FAIR-maken van data verder te stimuleren, bijvoorbeeld door een symposium te organiseren of datasets beter toegankelijk te maken. Meer informatie over de nominaties en de Roadshow is te vinden op de website van RDNL. Juryvoorzitter Dr. Claudia van Oppen, directrice van de Maastricht University Library, zal de prijzen uitreiken.

Deze achtste Dutch Data Prize-Award Ceremony vindt op donderdag 17 oktober plaats tijdens de FAIR-IMPACT National Roadshow in Den Haag.

De waarde van sport voor ons welzijn

■ MARA VERHEIJEN

In opdracht van het Kenniscentrum Sport & Beweging heeft de HAN University of Applied Sciences (HAN) onderzocht hoe sport en bewegen bijdragen aan ons welzijn, met als uitgangspunt dat oorzaak-gevolgrelaties duidelijk aangetoond moesten worden. Hiervoor maakte de HAN gebruik van 10 jaar aan data van de LISS core studies en achtergrondgegevens uit het LISS data archive.

De resultaten laten zien dat (meer) sporten over het algemeen leidt tot een hoger welzijn. Een uur sporten per week zorgt voor een gemiddelde toename van 0,02 punt op een schaal van 1-10 in welzijn. Om deze toename tastbaar te maken, is er in het onderzoek gebruikgemaakt van de compensatiemethode. Deze methode zet de impact van sport en bewegen op ons welzijn af tegen het benodigde inkomen dat dezelfde winst in gevoel van welzijn oplevert. De resultaten laten zien dat een uur sporten per week zorgt voor evenveel welzijn als € 245 extra inkomen per maand.

Meer informatie over dit onderzoek is hier te vinden: <https://tinyurl.com/mrkr6722>

Meer informatie over het LISS data archive staat hier: <https://dataarchive.lissdata.nl>

‘Oerbron’ voor de Nederlandse geschiedenis ontsloten

Resoluties van de Staten-Generaal online

In december wordt Goetgevonden gelanceerd: een webapplicatie van het Huygens Instituut waarop alle resoluties van 220 jaar Staten-Generaal op een geavanceerde manier toegankelijk zijn gemaakt.

■ MATHILDE JANSEN

Het Huygens Instituut en voorlopers van dit instituut hebben zich al sinds 1910 ontfermd over het archief van de Staten-Generaal, ook wel de ‘oerbron’ van de Nederlandse geschiedenis genoemd. Het centrale bestuursorgaan van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden nam vrijwel dagelijks besluiten, die gingen over alles, van internationale politiek tot particuliere verzoeken van burgers. Die besluitenlijsten zijn de resoluties die de kern vormen van het archief van de Staten-Generaal.

Dat resulteerde al eerder in papieren edities, oftewel ‘de groene delen’ zoals ze in de wandelgangen van het Huygens Instituut genoemd worden. Ze pronken onder meer in de kantine van het KNAW Humanities Cluster aan de Oudezijds Achterburgwal. “Er golden toen natuurlijk heel andere standaarden”, vertelt projectleider Joris Oddens. “Medewerkers in die tijd bepaalden welke resoluties ze belangrijk vonden, daar maakten ze samenvattingen van en die gaven ze uit. Maar op een gegeven moment kreeg men toch wel door dat men in dat tempo langer bezig zou zijn dan de 220 jaar die de Staten-Generaal hebben bestaan, en is men ermee gestopt. Wat wij nu doen is integraal alle resoluties op woordniveau toegankelijk maken, voor de gehele periode, van de 16e tot late 18e eeuw.”

Handschriftherkenning

Pas sinds kort, met de komst van geavanceerde handschriftherkenningssoftware, is het technisch mogelijk om het materiaal op deze manier te ontsluiten. “Het

gaat om 500 duizend scans van ongeveer een miljoen resoluties”, zegt Oddens. “Dat maakt dat we eigenlijk alles digitaal doen, want het is te veel materiaal om tekstedities op een handmatige manier te vervaardigen.” Overigens zitten er ook wel handmatige elementen in het proces. Daarvoor werken de onderzoekers samen met een grote groep vrijwilligers. “We hebben eerst zelf van een beperkt aantal resoluties transcripties gemaakt. Op basis daarvan hebben we het computermodel getraind om automatische transcripties te maken. En die hebben de vrijwilligers weer gecontroleerd, zodat de kwaliteit steeds beter werd.”

Hoewel men begon met handschrift-herkenningssoftware Transkribus, stapte men al gauw over op het door het Humanities Cluster ontwikkelde Loghi. Omdat die technologische ontwikkeling zo’n vlucht nam, waren de resultaten boven verwachting. “In het begin van de HTR-technologie moest je eigenlijk voor elk persoonlijk handschrift nieuw trainingmateriaal maken, nu is dat niet meer nodig. Inmiddels is het zelfs zo dat we ook de gedrukte bronnen – vanaf de 18e eeuw – omzetten met Loghi.”

Hoe goed die technologie werkt, kun je aflezen aan de Character Error Rate (CER), vertelt Oddens. “Aan het begin van het project hoopten we die nog rond de 20 procent te krijgen, maar voor handgeschreven teksten zit die nu tussen de 2 en 3 procent en voor gedrukt materiaal zelfs onder de 1 procent.” Dat maakt een diepere ontsluiting van het materiaal

mogelijk: het maakt het voor de computer makkelijker om zogenaamde ‘entiteiten’ te herkennen in het materiaal. In het geval van de resoluties gaat het dan bijvoorbeeld om personen waarop gezocht kan worden. De kans dat de computer stukjes tekst als persoonsnamen herkent neemt immers ook toe als er minder fouten in het materiaal staan.

Geheime resoluties

Het materiaal wordt op een heel toegankelijke manier beschikbaar gemaakt voor een breed publiek. Eén van de onderwerpen die je straks zou kunnen bestuderen is volgens Oddens het politieke besluitvormingsproces. Hoewel we alleen besluitenlijsten hebben van de Staten-Generaal, kun je daar toch veel uit opmaken volgens de historicus. “Er was in die tijd een soort ideaal van consensus: het moest lijken alsof iedereen het altijd met elkaar eens was. Maar er was natuurlijk wel regelmatig onenigheid tussen de gewesten. Dat werd alleen niet zichtbaar gemaakt. Ze maakten dus geen notulen maar alleen besluitenlijsten. Maar doordat je precies kunt zien wanneer welk besluit is genomen, kun je wel heel nauwkeurig het besluitvormingsproces reconstrueren.”

En dan zijn er ook nog de ‘geheime’ resoluties, die in dit project óók openbaar worden gemaakt. “Wanneer resoluties als ‘secret’ werden bestempeld is nog een open vraag, maar we denken dat die minder verspreid werden. In de Staten-Generaal zaten vertegenwoordigers van de Zeven Provinciën. Iedere provincie had

Collectie RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis

een veto-stem en de Provinciën moesten met hun achterban overleggen welk standpunt ze in de vergadering innamen. Bij de geheime resoluties werd waarschijnlijk minder gedeeld met de achterban. Het ging dan om zaken die te maken hadden met staatsveiligheid.”

Anders dan de gewone resoluties, werden de geheime resoluties zelfs in de 18e eeuw nog met de hand geschreven, en niet gedrukt. Het was dus een heel apart register. Maar in de Goetgevonden-app wordt alles op dezelfde manier ontsloten. Dat biedt straks talloze mogelijkheden voor onderzoekers. ●

Tot de Goetgevonden-app in december 2024 online komt is hier meer informatie te vinden over het Republic-project: <https://republic.huygens.knaw.nl>

Maak wetenschappelijke platforms machinevriendelijker

Signposting the Scholarly Web

In de oktober-2021 editie van e-Data & Research werd aandacht besteed aan FAIR Signposting, een aanpak die machine-vriendelijke wegwijzers plaatst op en rond landingpagina's. Dit helpt bots eenvoudig toegang te krijgen tot de metadata, de PID (Persistent Identifier), het artikel, of de dataset die door die landingspagina beschreven wordt. Sindsdien is er veel activiteit geweest rond FAIR Signposting, en steeds meer platforms maken gebruik van deze aanpak, mede dankzij promotie in Europese projecten zoals FAIR-IMPACT.

■ HERBERT VAN DE SOMPEL

Inmiddels zijn ook andere technische specificaties verschenen die dezelfde principes volgen als FAIR Signposting, en die één gezamenlijk doel hebben, namelijk platformen die wetenschappelijke objecten beheren vriendelijker maken voor machine interactie:

► **FAIR Interoperability Catalogue**, FAIRiCat in het kort, een inventaris van de toegangspunten die een platform aanbiedt aan machines. Ondersteunt het platform OAI-PMH of RSS? Zo ja, waar kan een machine daarvoor terecht?

► **Signmap**, een inventaris van de objecten die beheerd worden door een platform. Sitemaps worden als sinds jaar en dag gebruikt door web servers om hun pagina's makkelijk vindbaar te maken voor bots. Signmaps zijn Sitemaps die de landingpagina's van objecten vindbaar

maken maar meteen ook FAIR Signposting links meegeven, zodat bots via de inventaris directe toegang hebben tot metadata, artikel, data.

► **authorIDy**, een recent voorstel voor een uniforme machine toegangspunt dat toelaat een lijst op te vragen van alle contributies door een auteur, gebruikmakend van een persoonlijke identifier die ondersteund wordt door het platform.

Deze diverse specificaties zijn alle verschenen onder de paraplu “Signposting the Scholarly Web”. Ze hebben dan ook gezamenlijke uitgangspunten, die tegemoetkomen aan de realiteit dat wetenschappelijke objecten gedistribueerd beschikbaar worden gesteld, op diverse platformen. Interoperabiliteit, in deze context te verstaan als het vermogen van bots om geautomatiseerd om te gaan met wetenschappelijke informatie op het web, is hierbij cruciaal. De specificaties ijveren voor meer uniforme machine toegangspunten aan de kant van de platformen die de objecten en hun metadata beheren, in plaats van interoperabiliteit uitsluitend

te realiseren via gecentraliseerde infrastructuur die metertijd te groot en te belangrijk worden om te mislukken. Hoe meer platformen kiezen voor dezelfde aanpak om interacties met bots te ondersteunen, hoe makkelijker het wordt voor innovatieve diensten om meerwaarde te realiseren voor objecten afkomstig van diverse platformen, zonder daarvoor bij centrale infrastructuur aan te hoeven kloppen. Maar het implementeren van die interoperabiliteit is uiteraard niet gratis en daarom kiezen de specificaties van “Signposting the Scholarly Web” voor ver doorgedreven simpliciteit én voor het bouwen op standaarden die zelf ook uiterst simpel zijn. Die keuzes zorgen ervoor dat de drempel voor implementatie laag blijft. ●

COAR Notify: notify.coar-repositories.org/specification/
RO-Crate: w3id.org/ro/crate
RIOXX v3: riox.net/profiles/v3-o-final/
Event Notifications in Value-Adding Networks: www.eventnotifications.net/

SINDS KORT BESCHIKBAAR

Dit overzicht toont databestanden die recent beschikbaar zijn gekomen bij CBS, Centerdata en DANS.

CBS

► AiNed

Dit bestand bevat gegevens over bedrijven in Nederland die via het AiNed Investeringsprogramma één of meerdere midden- en kleinbedrijf (Mkb)-innovatiestimulerings Regio en Topsectoren (MIT)- en Key Digital Technologies (KDT)-subsidies hebben ontvangen. Het AiNed Investeringsprogramma bevordert de ontwikkeling en toepassing van Artificiële Intelligentie (AI) in Nederland. Bestand per jaar beschikbaar over de periode 2022-2023.

Bezoek de CBS microdata catalogus via <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten>

of scan de QR-code.

CENTERDATA

► Het Nationale Vrijheidsonderzoek

In opdracht van het Nationaal Comité 4 en 5 mei onderzoekt Centerdata jaarlijks hoe belangrijk Nederlanders de Nationale Herdenking op 4 mei en de viering van Bevrijdingsdag op 5 mei vinden. De resultaten worden gepresenteerd in het Nationale Vrijheidsonderzoek (NVO). Dit jaar was er te zien dat de angst voor oorlog toeneemt en het besef groeit dat vrijheid niet vanzelfsprekend is. De steun voor zowel herdenken als vieren blijft hoog.

De data wordt ook beschikbaar gesteld via LISS Data Archive. De data van 2023 en 2024 worden op termijn in het archief geplaatst, maar de metingen van 2021 en 2022 zijn sinds kort al beschikbaar:

Meting van 2021 – DOI: <https://doi.org/10.57990/f7vc-0255>
Meting van 2021 – DOI: <https://doi.org/10.57990/97bc-sr84>

Ook sinds kort beschikbaar:

Studies LISS panel

► Sipma, T., Spierings, N., Jacobs, K., Ridder, J. den, april,- mei 2023, *Democratic innovations*. DOI: <https://doi.org/10.57990/e54p-hr84>

► Sund, O., Douenne, T., Weele, J. van der, juni - juli 2023, *Perceptions of inequality and fiscal policy preferences*. DOI: <https://doi.org/10.57990/b3xc-0j66>

► Jacobs, K., mei 2023, *Populism barometer - Wave 14*. DOI: <https://doi.org/10.57990/x58d-js03>

► Jacobs, K., august 2023, *Populism barometer - Wave 15*. DOI: <https://doi.org/10.57990/x7ar-gp46>

► Jacobs, K., november 2023, *Populism barometer - Wave 16*. DOI: <https://doi.org/10.57990/wzx0-2q64>

► Barbosa Machado, W., Gelbgiser, D., Haupt, A., september 2023, *The division of cognitive labor in the household*. DOI: <https://doi.org/10.57990/rxsr-2094>

► Nikolova, M., april,- mei 2023, *The Great Resignation, Quiet Quitting, and Work Orientations*. DOI: <https://doi.org/10.57990/pmq2-hq57>

► Broek, T. van den, oktober 2023, *Loneliness and quality of life among people aged 50 years and older*. DOI: <https://doi.org/10.57990/mtve-qc91>

► Stulp, G., februari 2021, *Social networks and fertility - Wave 2*. DOI: <https://doi.org/10.57990/nhbc-yd14>

► Bosma, A., Mulder, E., april 2022, *Microaggression*. DOI: <https://doi.org/10.57990/jf9x-qw28>

► Elshout, S., december 2023,- maart 2024, *Politics and Values - Wave 16*. DOI: <https://doi.org/10.57990/xhw0-9614>

► Noordewier, M., Dijk, W. van, Nijkamp, R., Kunkel, D., maart 2024, *National Monitor Financial Worries - Wave 7*. DOI: <https://doi.org/10.57990/mqej-6172>

► Marchand, M., mei,- juni 2024, *Personality - Wave 16*. DOI: <https://doi.org/10.57990/c63p-1250>

► Visser, V., Koster, W. de, Waal, J. van der, mei 2024, *Does incongruence between civil servants' and citizens' socioeconomic status negatively affect how citizens relate to civil servants and local governments? A survey experiment*. DOI: <https://doi.org/10.57990/vkt0-pf38>

► Otjes, S., maart - april 2023, *Dutch Provincial and Waterboard Election Study - Dutch Provincial and Waterboard Election Study 2023*. DOI: <https://doi.org/10.57990/m1y1-fn58>

Deze bestanden zijn kosteloos beschikbaar via:

www.dataarchive.lissdata.nl/

Bezoek deze site of scan de QR-code.

DANS

De volgende datasets zijn open access beschikbaar in de DANS Data Stations:

► É. Kalmár (TU Delft), 2024, *Trust in Open Publishing Practices*, <https://doi.org/10.17026/SS/SOAFPP>, DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V2

► D. Farace; S. Lim; J. Kim (GreyNet International), 2024, *Data from "Data Curation Processes"*, <https://doi.org/10.17026/SS/GOLHGY>, DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1

► P.K. Doorn; L. Breure (DANS-KNAW), 2024, *Exhibit of Datasets*, <https://doi.org/10.17026/SS/TLTMIR>, DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1

► T. van der Meer; H. van der Kolk (Stichting Kiezersonderzoek Nederland), 2024, *Dutch Local Election Study 2016 (DLES/LKO 2016)*, <https://doi.org/10.17026/SS/TD7PJK>, DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1

► Centraal Bureau voor de Statistiek, C.B.S., 2024, *DANS Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden meerjaren bestand 2014 -2022*, <https://doi.org/10.17026/SS/E04TEO>, DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1

► T. Termorshuizen (ResearchNed), 2024, *Monitor Cultuureducatie primair onderwijs 2022-2023*, <https://doi.org/10.17026/SS/SQZG1Q>, DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1

► Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie - BMP; F.D. von Meijenfeldt, 2024, *Project Ongekend Bijzonder, Utrecht, interview 01*, <https://doi.org/10.17026/SS/LMUAEZ>, DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1

► J. van Ours (Erasmus School of Economics), 2024, *Replication Data for: J.C. van Ours (2024) Nontransitive patterns in long-term football rivalries*, <https://doi.org/10.17026/SS/R095KE>, DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1

► Y. Yang (Radboud University), 2024, *Racial Bias in AI-Generated Images*, <https://doi.org/10.17026/SS/O9M6VR>, DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1

► D. da Rocha Gonçalves (Utrecht University), 2024, *Public lantern lectures organized in Haarlem 1925-1926*, <https://doi.org/10.17026/SS/2FZEOU>, DANS Data Station Social Sciences and Humanities, V1

► E.M.P. Verhelst (RAAP B.V.), 2024, *Knokken om Knodsenburg, archeologisch onderzoek naar een fort uit de Tachtigjarige Oorlog te Lent, gemeente Nijmegen*, <https://doi.org/10.17026/AR/Y9DZUX>, DANS Data Station Archaeology, V2

► J.-M. Homberger (Wageningen University & Research), 2024, *Data from: "Dune establishment drivers on the beach: narrowing down the window of opportunity"*, <https://doi.org/10.17026/PT/EEZGNY>, DANS Data Station Physical and Technical Sciences, V4

► L. Hendriks (Radboud University), 2024, *Effects of wastewater effluent discharge on river greenhouse gas emissions and microbial communities*, <https://doi.org/10.17026/LS/9TPAJN>, DANS Data Station Life Sciences, V1

► J. Janzing (Radboud UMC), 2024, *Pharmacogenetics to improve personalized antidepressant dosing in patients with severe depression; a randomized controlled trial using Tricyclic Antidepressants*, <https://doi.org/10.17026/LS/SASAYB>, DANS Data Station Life Sciences, V2

Bezoek de DANS Data Stations via <https://dans.knaw.nl/nl/data-stations/>

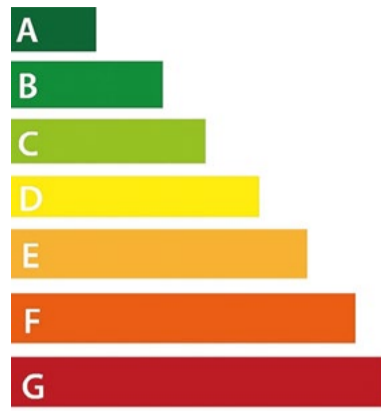
of scan de QR-code.

De Nederlandse Vlag. Bron: Pixabay

Bij een online zoektocht naar bijvoorbeeld een nieuwe koelkast kunnen energielabels je helpen om het meest energiezuinige type te vinden. Maar overtuigen deze labels mensen daadwerkelijk om voor een zuiniger type te kiezen? En waar en hoe moeten deze labels dan precies getoond worden? Dat onderzocht Centerdata voor CLASP, een internationale organisatie die zich inzet voor het gebruik van energiezuinige producten.

■ MARA VERHEIJEN

Energielabel. Bron: Pixabay

Energielabels: waar moeten ze staan om consumenten te overtuigen?

Online gedragsexperiment in vier Europese landen

Het energielabel van de Europese Unie is bedoeld om mensen te informeren over de energiezuinigheid van apparaten en ze daarmee te stimuleren om producten te kopen met een lager energieverbruik. De regels over hoe het label precies ingezet moet worden door winkels die hun producten online verkopen zijn echter niet helemaal duidelijk. CLASP, het Collaborative Labeling and Appliance Standards Program, adviseert de Europese Commissie over het beleid en stelt richtlijnen op voor verkopers. Om dat goed te kunnen doen, wilde CLASP graag meer inzicht in hoe en waar labels precies getoond moeten worden om effect te hebben.

Online gedragsexperiment in vier Europese landen

Om dit te onderzoeken werd daarom een online gedragsexperiment opgezet. In dat experiment, uitgevoerd in Italië, Polen, Zweden en het Verenigd Koninkrijk, werden de keuzes van consumenten voor huishoudelijke apparaten onderzocht. Deelnemers stelden zich voor dat ze een koel-vriescombinatie wilden kopen. Ze bezochten een nagebootste website, waarop ze konden doorklikken naar pagina's met aanvullende informatie. Door kleine verschillen aan te brengen in hoe deelnemers daarbij het energielabel van verschillende producten te zien kregen, werd de rol van een aantal factoren in het keuzeproces onderzocht: de positie van het label op de hoofdpagina en de productpagina, de aanwezigheid van het label in het winkelwagentje en de aanwezigheid van het label op een vergelijkingsite.

Positie van energielabels op pagina's heeft geen invloed op keuzes

In sommige gevallen werd het energielabel dicht bij de prijs van het product getoond, zoals Europese regelgeving voorschrijft. In andere gevallen stond het verder van de prijs of werd het zelfs wat minder duidelijk getoond op een donkerdere achtergrond. Dit bleek weinig uit te maken. Het lijkt erop dat veruit de meeste consumenten het label kennen en het zelfs gebruiken bij hun keuze als ze er even naar moeten zoeken.

Energielabels in winkelmandjes zorgen voor beter keuzes

Tijdens het online winkelen zetten veel mensen producten in hun winkelmandje om ze daar te kunnen vergelijken. Dat kan dan ook een goede plek zijn om hen nogmaals te herinneren aan het energielabel van de producten. Deelnemers die in hun zoektocht energielabels te zien kregen in hun winkelmandje kozen inderdaad vaak voor efficiëntere producten dan deelnemers die daar geen energielabels meer zagen. Energielabels die te zien waren op een vergelijkingswebsite hadden een vergelijkbaar effect.

Weinig consumenten klikken op labels voor meer informatie

In het experiment werden de energielabels steeds getoond in een eenvoudige, gekleurde pijl, zoals nu ook al vaak het geval is op websites. Deelnemers konden hierop klikken om het volledige energielabel te bekijken. Daarnaast konden ze doorklikken naar een product information sheet met alle informatie. Maar een klein deel van de deelnemers ging echter op zoek naar meer informatie door op een van de links te klikken. Dat kan betekenen dat ze aanvullende informatie niet nodig of relevant vonden. Ook kan het betekenen dat ze niet wisten dat ze konden doorklikken. Ook dat laatste kan natuurlijk het geval zijn op bestaande websites.

Wat betekent dit?

Kort samengevat: consumenten maken duurzamere keuzes als ze bij het online zoeken naar huishoudelijke apparaten een eenvoudig energielabel te zien krijgen. Daarbij helpt het als dit label ook te zien is op een vergelijkingsite en/of in het winkelmandje. Dit inzicht kan beleidsmakers helpen consumenten te stimuleren tot duurzaam gedrag.

Het volledige rapport met daarin alle resultaten is te vinden op de website van CLASP: <https://tinyurl.com/3m8vrfwr>

Wil je meer informatie over de mogelijkheden voor onderzoek naar consumentengedrag? Ga dan naar deze website: <https://www.centerdata.nl/consumentengedrag>

SoDa-fellowships voor het oplossen van datagerelateerde vraagstukken

Ruggensteun voor startende onderzoekers binnen het SSH-domein

Met SoDa-fellowships krijgen onderzoekers in het brede Social Sciences and Humanities-domein een mogelijkheid om expertise op te doen die hen helpt antwoord te geven op onderzoeksvragen die voorheen moeilijk te beantwoorden waren.

■ KASIA KARPINSKA EN EVGENIIA KRICHEVER

De enorme hoeveelheid data en de complexiteit ervan biedt zicht op veelbelovende, wetenschappelijke doorbraken. Niettemin zijn de toepasbare methoden voor data-analyse nieuw en komen ze niet altijd aan bod in onderwijsprogramma's. Om die kloof te dichten biedt het ODISSEI Social Data Science (SoDa)-team onderzoekers in het SSH-domein het zogenoemde SoDa-fellowship-programma aan. Het SoDa-team bestaat uit computationele sociale wetenschappers, methodologen en softwareontwikkelaars die verbonden zijn aan de Universiteit Utrecht en sociale wetenschappers ondersteunen bij hun onderzoeksprojecten.

Community profiteert van individuele groei

Dit fellowshipprogramma draait niet alleen om individuele groei, maar is ook bedoeld om de ondersteunde functie van de community te cultiveren en in stand te houden. Onderzoekers die aan het begin van hun carrière staan krijgen met het ODISSEI SoDa-fellowshipprogramma de kans om training te volgen en ondersteuning te ontvangen voor hun datagerelateerde onderzoeksprojecten in het SSH-domein. Daarnaast kunnen zij, voor een periode van 3 tot 6 maanden, lid worden van het SoDa-team aan de Universiteit Utrecht.

Deze gezamenlijke aanpak bevordert niet alleen de ontwikkeling van de vereiste vaardigheden en kennis voor modern sociaal onderzoek met grote of complexe datasets, maar stelt SoDa-fellows ook in staat verworven vaardigheden over te brengen aan mede-onderzoekers binnen de eigen onderwijsinstelling. Kennis delen is daarom een belangrijke voorwaarde van het programma; het bevordert het gemeenschapsgevoel binnen de community en nodigt uit gebruik te maken van de support die de fellowship biedt.

Brede aanpak

Dit programma is een praktijkgericht hulpmiddel voor onderzoekers in verschillende sociale wetenschappen (bijv. psychologie, sociologie, economie, gedragswetenschappen) die te maken hebben met datagerelateerde vraagstukken. De fellowship biedt praktische oplossingen, bijvoorbeeld om een betrouwbare data-analysepipeline te schrijven, causale analyses uit te voeren op basis van gesimuleerde robuustheidscontroles, tools voor het maken van softwarepakketten te ontwikkelen, geospatiale en agent based models (ABM) of netwerkwerkanalyses uit te voeren, etc. Projecten in het kader van de fellowship, zowel de afgeronde als de huidige projecten, omvatten een verscheidenheid aan belangrijke initiatieven.

Grote variëteit ondersteunde projecten

Voorbeelden daarvan zijn onder andere een pipeline die analyseert op welke manier armoedegerelateerde factoren de ontwikkeling van pasgeboren baby's beïnvloeden, onderzoek in hoeverre menselijke waarden over namen en niet-bestaande woorden worden weergegeven in vooraf getrainde taalmodellen, en het onderzoek waarbij gebruik wordt gemaakt van historische kranten om een gedetailleerde database op te bouwen van ziekte-incidentie op verschillende locaties door de tijd heen. Bovendien wil de fellowship een stap verder gaan dan het bbp als maatstaf te nemen voor effectiviteit van de werkwijze door een nieuwe methode en onderzoeksagenda voor te stellen waarin het algemene welzijn centraal staat. Hiermee komen de praktische en impactvolle aard van de fellowship en de breedte van de vaardigheden die onder toezicht van het SoDa-team worden verworven, tot uitdrukking.

Heb jij belangstelling om ook SoDa-fellow worden? Kijk dan op odissei-soda.nl/fellowship

Het verleden opnieuw doen spreken

Door digitale archiefomgevingen zoals DANS wordt het deponeren, doorzoeken en toegang krijgen tot kwalitatieve datasets steeds eenvoudiger, waardoor steeds meer *oral history* interviews of 'mondelijke geschiedenissen' online beschikbaar zijn. Deze interviews, die doorgaans bestaan uit gehele levensverhalen, bevatten een rijkdom aan informatie over uiteenlopende onderwerpen, waardoor ze zich bij uitstek lenen voor hergebruik. ■ MARJOLEIN UITTENBOGAARD

Maar omdat *oral history* interviews het resultaat zijn van unieke gesprekken tussen individuen, gesitueerd in een specifieke context, is de discussie over het hergebruik van dit soort interviews getekend door vragen over hoe derden zinvol zulke persoonlijke data kunnen gebruiken. In dit artikel laat ik zien hoe DANS dit hergebruik faciliteert, en de manier waarop ik deze data benader.

Gebruikerservaring DANS Data Station SSH

Alleen al in de collectie 'Oral History' van het DANS Data Station SSH bevinden zich meer dan 3.000 datasets. Voor mijn onderzoek zocht ik hierbinnen op kenmerkende trefwoorden. Op basis van de beschrijvingen die gegeven worden van de interviews, kon ik verder selecteren uit de resultaten. Uiteindelijk vroeg ik inzage tot enkele interviews uit de collectie 'Getuigen Verhalen' aan de hand van de gebruiksvoorwaarden. Deze voorwaarden geven bijvoorbeeld informatie over de openbaarheid van de dataset, of deze beschikbaar is voor onderzoek, onderwijs of journalistiek, of het behorende instituut het eindproduct controleert wat betreft de privacy van de geïnterviewde, en over opslag en anonimiseren van de

bron. Hoewel ik even nodig had om thuis te worden in het DANS Data Station SSH, is het systeem vrij vanzelfsprekend. Alleen de afstandelijkheid van het contactstelsel bemoeilijkt soms het aanvragen van de datasets: een rechtstreeks mailadres of telefoonnummer is niet beschikbaar, waardoor het soms onduidelijk was wie ik precies benaderde. Zo kwam het voor dat het beheerdersinstituut van de dataset niet meer bestond of was opgegaan in een ander verband, waardoor navraag doen omslachtig kon zijn. Maar afgezien daarvan biedt DANS veel mogelijkheden voor onderzoekers en beheerders om volgens de FAIR-principes data te (laten) hergebruiken, zonder dat de privacy en wensen van de geïnterviewden in het geding komen.

Oral history interviews hergebruiken

Bij het hergebruik van "Getuigen Verhalen" volgde ik enkele methodologische stappen om de analyse zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren. Zo is het belangrijk om de context van het interview te begrijpen. Omdat *oral histories* bestaan uit unieke gesprekken, waarop factoren zoals het voorafgaande onderzoek en interpersoonlijke dynamiek grote invloed hebben, moet de data in deze omstandig-

heden worden begrepen. Deze context is deels terug te vinden, bijvoorbeeld in de metadata, maar wordt ook duidelijk in het interview zelf. Daarnaast las ik ook de onderzoeken waarvoor de interviews oorspronkelijk werden afgenomen om het theoretisch kader, de methodiek en de onderzoeksopzet beter te begrijpen. Het koppelen van gepubliceerde onderzoeksresultaten aan de desbetreffende datasets zou het nog makkelijker maken de onderzoekscontext te leren kennen en zo verantwoord hergebruik te stimuleren. Om ervoor te waken dat de in het interview vertelde gebeurtenissen losraken van hun context en verworden tot anekdotes, plaats ik ze in het geheel van het levensverhaal en de betekenis die de geïnterviewde daaraan geeft. Daarbij besteed ik aandacht aan het vertelde, maar ook aan waar de stiltes vallen en hoe de geïnterviewde diens leven relateert aan collectieve visies op het verleden. Door dicht bij het vertelde te blijven en dit te begrijpen in de context waarin het interview is afgenomen, kan de in DANS Data Station SSH gedeponeerde historische data opnieuw de kans krijgen te spreken in de onderzoeken van de toekomst. ●

AGENDA

17 oktober • Den Haag Uitreiking Dutch Data Prize 2024

Tijdens de FAIR IMPACT National Roadshow worden de winnaars van deze 8e editie van de RDNL Dutch Data Prize bekendgemaakt.
researchdata.nl

22 oktober • Maastricht National Open Science Festival

Dit jaar zijn de Universiteitsbibliotheek van Maastricht en Open Science Community Maastricht de gastheren.
openscience.nl

14 november • Den Haag DANS Open Dag

Thema van deze dag is Open Science. Met lezingen en workshops over citeren van data, machine-leesbare licenties, toepassen van FAIR-principes, etc.
dans.knaw.nl

17-19 februari * Den Haag IDCC 2025

De 19e editie van deze internationale conferentie heeft als thema 'Twenty years back, twenty years forward: lessons and directions in digital curation'.
dcc.ac.uk/events/idcc25

COLUMN Celia van Gelder

Data Stewardship: Nederland loopt vooraan, maar we zijn er nog niet

Het wordt me regelmatig gevraagd in de Europese wandelgangen: "Hoe krijgt Nederland dat toch voor elkaar?" Of het nu gaat over FAIR data, Open Science, of de nieuwe rol van data stewardship — Men ziet wat er in Nederland gebeurt en wil graag van onze aanpak leren. Maar hier, in eigen land, heb ik soms het gevoel dat niet iedereen weet heeft van de enorme stappen die gezet zijn.

Een goed voorbeeld is de professionalisering van data stewardship. In steeds meer onderzoeksorganisaties zijn data stewards inmiddels essentiële partners voor de onderzoekers. Ze ondersteunen onderzoekers bij duurzaam en verantwoord databeheer en -deling, zowel binnen onderzoeksgroepen als in ondersteunende afdelingen (bijvoorbeeld in Local Digital Competence Centers (LDCCs)). Waar het domein-specifieke uitdagingen betreft werken zij samen in de context van de Thematic Digital Competence Centers (TDCCs). Gezamenlijk dragen zij bij aan een sterk research data support landschap in Nederland.

Deze vooruitgang is mede mogelijk gemaakt door financiers als NWO en

ZonMw, en het Nationaal Programma Open Science (NPOS). Sinds 2019 werken we aan de professionalisering van data stewardship. Samen met belangrijke stakeholders hebben we een competentieprofiel voor data stewards opgesteld, wat heeft bijgedragen aan het tot stand komen van het universitaire UFO-profiel in 2021. Ook UMC's en hogescholen hebben inmiddels flinke stappen gezet.

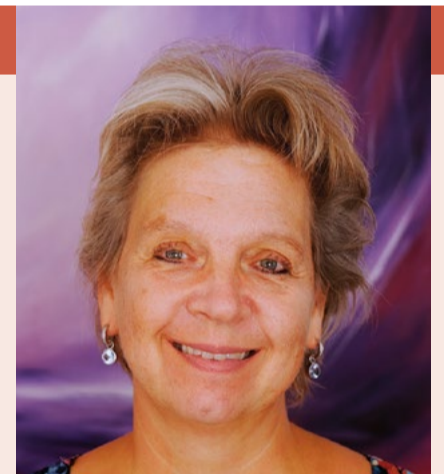
Naast de betrokkenheid op organisatieniveau is er ook veel activiteit voor en door de data stewards zelf. Sinds 2017 is de Data Stewards Interest Group (DSIG) een levendig platform waar zij elkaar ontmoeten en kennis delen. Sinds 2023 hebben de DSIG en de drie TDCCs de handen ineengeslagen en krijgen domein-specifieke thema's expliciet aandacht. Samen werken we voortdurend aan het verbeteren van de ondersteuning van wetenschappelijk onderzoek.

Maar, we zijn er nog niet. In 2023 hebben we met alle betrokkenen opnieuw de balans opgemaakt. We zijn trots op wat bereikt is, maar de uitdagingen blijven. Er zijn nog steeds te weinig data stewards, en het

ontbreekt aan een helder carrièrepad, wat er ook toe leidt dat ze vertrekken naar het bedrijfsleven. Bovendien is er nog steeds een tekort aan adequate training, en moeten data stewards nog regelmatig onderzoekers overtuigen van de noodzaak voor goed data stewardship - iets dat anno 2024 eigenlijk niet meer nodig zou moeten zijn.

Op het gebied van training gebeurt er gelukkig veel. Zo verzorgt RDNL al meer dan tien jaar de cursus Essentials 4 Data Support (E4DS), een instapcursus voor research data support professionals. Vanaf 2025 wordt dit verder uitgebreid onder het Open Science NL programma, en zullen de RDNL-partners een nationaal trainings- en communityplatform ontwikkelen. Hierbij worden uiteraard alle stakeholders betrokken.

Onze grootste troef? De mensen. Data stewards zijn van onschatbare waarde, en het is onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat we voldoende experts met de juiste vaardigheden en kennis op de juiste plekken krijgen. Bovendien moeten we hen een aantrekkelijk carrièrepad bieden binnen de academische

wereld, zodat ze hun expertise blijven inzetten voor het wetenschappelijk onderzoek.

Kortom, we hebben grote stappen gemaakt, maar er is ook nog werk aan de winkel. De ingrediënten zijn er. Laten we samen de handschoen oppakken.

Celia van Gelder is Training Programme Manager bij Health-RI en tevens Network Manager van TDCC-LSH. Health-RI werkt aan het realiseren van een geïntegreerde data-infrastructuur voor data gedreven onderzoek, beleid en innovatie en bouwt ook een Human Capital Agenda op. Health-RI is partner in RDNL, samen met DANS, 4TU.ResearchData en SURF.
www.health-ri.nl/, <https://tdcc.nl/>